

Torget i Lunds by med brevlåderaden, och husen som under 1800-talet ofta byggdes till med en övervåning

LUNDS BY SÄREGET TURISTMÅL

Det andas frid över Lunds by en bit söder om Västervik. Lantbrevbäraren svänger med bilen in till den långa brevlåderaden som står på linje över byns torg. En svart-vit katt vandrar lugnt över torget i förmiddagssolen. Runt torget bor konstnären, krukmakaren och den som har hand om hembygds museet. Thyra Gustafsson som bott i Lunds by under 64 av sina 74 levnadsår bjuder in till en pratstund i trädgården. På avstånd hörs semestertrafiken på den stora vägen mot Västervik. Men man bara anar den.

Det finns ingen liknande by i Sverige som Lunds by. Det är en sk släktby. Byn var en enda gård under 1600-talet, och skänktes 1686 av Karl XI till Per Olsson som var bondeståndets talman vid riksdagarna. Han fick gården för att han stått fadder till en av kungens prinsar.

Åtta gårdar

Per Olssons efterkommande har delat gården vid olika tillfällen och till slut bestod den av åtta gårdar. Ännu i dag finns det två familjer i byn som härstammar från Per Olsson. Ända till 1916 var Lunds by oskiftad, men då genomgick den laga skifte.

Före skiftet ägde byn hela skogen och delar av åker och äng gemensamt liksom fisket. Byn hade ett ålhus — det finns fortfarande kvar vid bäcken, och ännu på 1930-talet brukades brygghus, smedja och rökhus gemensamt. Fram till 1960-talet hade man bystämma och valde en byman.

Två riksdagsmän

Thyra Gustafsson är född i Lunds by, och hon har en dotter, Gunnel Call, som bor där. Det har under åren, förutom Per Olsson, funnits två riksdagsmän som varit bosatta i byn.

— Lunds by var livaktig förr i tiden, berättar Thyra Gustafsson. Byn hade till 1920 skyldighet att hålla gästgiveri, och man ordnade det så vist att

Thyra Gustafsson är född i Lunds by och har levt 64 av sina 74 år där

boningshusen fick bli gästgivar-gård var sin månad. När måna-den var slut flyttades skylten, som ännu finns bevarad på museum i Västervik, till nästa hus. Skjutsskyldigheterna för-delades på samma sätt.

80 personer i byn

— På sin tid fanns det 32 kor i Lunds by och dessutom ett par oxar. På den tiden hade varje gård två drängar och en jungfru. På 1920- och 1930-talen bodde två till tre familjer i varje hus — sammanlagt fanns det cirka 80 personer i byn, berättar Thyra Gustafsson.

— När de unga pojkarna mönstrade då dracks det flitigt och då gällde att låsa dörren, då var fylleri och slagsmål vanligt förekommande.

Luffarstuga

I Lunds by finns en stuga som heter Lusknäppa och var den tidens tillhåll för luffarna vars antal var stort. Vid trängsel fick det rum sju luffare i Lusknäppa. Ståhejet var säkert stort på morgonen när de sju skulle samsas om att koka vällingen.

I dagens Lunds by ser inte husen särskilt gamla ut. Man har reparerat dem, och en del

Thyra Gustafsson vid en av bygatorna som leder fram till bytorget

har med åren fått en övervåning. Några av husen är från 1700-talet men alla är restaurerade och ombyggda under 1800-talet.

Kring ett vägskäl

— Jag minns när vi hade värdshusplikt. Vi eldade med björkved för att de resande skulle ha det varmt och gott när de kom fram för natlogit, säger Thyra Gustafsson.

När vi kommer ut på torget visar hon att husen i Lunds by ligger på ett speciellt sätt, de ligger som de vore samlade kring ett vägskäl. Och det var ju också så Lunds by blev till en gång "före" Per Olsson.

Åter en gård

I dag är Lunds by en enda gård som brukas av Bertil Lundén.

Numera svänger turistbussarna ofta upp vid Lunds by.

— Ibland blir det lite för mycket. En dag hade vi sex bussar här, säger Thyra Gustafsson.

I dag är Lunds by ett turist-mål. Och det är den för att det inte finns någon annan by i Sverige som är lik Lunds by.

Text: IRVING LINDHOLM

Foto: MAGNUS JOHNSON